

OVER GOD GESPROKEN

Philippe Lepers, *Godzijdank. Reflecties over het voortbestaan van God in de taal van alledag*. Kampen, Klement & Kapellen, Pelckmans, 2010, 153 blz., € 18, 95 ISBN 978 90 8687 071 4 (Nederland), 978 90 289 6086 2

Dit boek is op het eerste oog niet geschreven voor de lezers van dit tijdschrift, daarvoor bevat het te veel dat we als bekend en gekend mogen beschouwen. Toch verdient dit boek ook hier enige aandacht, omdat het een en ander op zo'n manier weet te problematiseren dat het ons herinnert aan allerlei implicaties van ons alledaags taalgebruik die uiteindelijk toch niet zo vanzelfsprekend zijn. Philippe Lepers slaagt erin het bekende op zo'n manier te beschrijven dat hij zowel voor de volstrekte leek, meestal de jongere in de collegezalen voor wie hij didactisch moet zijn, als voor de filosofisch geïntereerde een en ander weet te verhelderen. De auteur is een specialist van Nietzsche en van Baudrillard – over beide auteurs heeft hij gepubliceerd – en is thuis in de godsdienstwetenschappen en de moderne wijsbegeerte. Natuurlijk maakt hij van zijn eruditie gebruik om dat eigenaardige thema van de implicaties van de tegenwoordigheid van 'God' in onze doordeweekse uitspraken, zoals 'Godzijdank', 'God almachtig' of 'Om de liefde Gods' aan de oppervlakte te brengen. Tegelijk moeten we de auteur bewonderen dat hij nagenoeg alle nodeloze geleerdheid weet te vermijden en dus een niet gemakkelijk te verhelderen fenomeen weet toe te lichten. Zullen de jongere lezers wel eens moeten 'doorbijten', de oudere, die het bijvoorbeeld niet kunnen laten om te vloeken, zullen verrast zijn te merken hoe interessant het onderwerp vloeken wel is: "Het doet ons namelijk nadenken over wat we essentieel vinden in het leven, wat heilig voor ons is, wat de rol is van het sacrale in het bestaan en hoe we dat sacrale precies dienen op te vatten, in welke mate we met ons taalgebruik rekening moeten houden met anderen, hoe belangrijk emoties zijn en hoe we die verondersteld worden te uiten" (91).

De auteur begint zijn essay met de vraag 'Is God niet dood dan?' De vraag verwijst naar de voor ingewijden beroemde passage uit Nietzsches *Fröhliche Wissenschaft*. De notie van Gods dood is natuurlijk ouder en bovendien impliciet alledaagser in het praktische atheïsme van de hedendaagse humanistische levenswijze en levensbeschouwing waar God een overbodige hypothese lijkt – ook: bij de toeristen die tijdens hun vakantie nogal wat kathedralen bezoeken. God lijkt wel dood als Hij aan niets meer schijnt te refereren. In de westerse wereld houden de meeste mensen zich daaraan – ook bij die kerkgangers die alleen bij een uitvaart nog eens een bedehuis binnen stappen – al houden ze dat niet altijd vol. Lepers is sceptisch en toont nu aan hoe God in het gewone taalgebruik toch weer binnensluipt. Al weegt die 'God' wel niet heel zwaar en is Hij geen grondslag of oriëntatie, hij lijkt onvervangbaar in 'God mag het weten', in 'O my God' of in 'God, wat ben je laat'. Is het allemaal banaal? Daarvan is Lepers niet overtuigd. Natuurlijk is er een lichtzinnig aanroepen van de Almachtige, maar er is evenzeer een expressie van onmacht en hoop op bevrijding, hulp en troost, zonder te weten waarin die zouden kunnen bestaan. We kunnen vermoeden dat zowel geloof als ongeloof zelden rechtlijnig zijn, dat zowel geloof en ongeloof dubbelzinnig zijn en zich met bijgeloof en lichtgelovigheid, hoop en wanhoop vermengen. Tussen het vroom niet uitspreken van de Naam van de Almachtige en het om de haverklap uitroepen van 'O my God' (zoals we dit vooral van tienermeisjes op bussen en trams kunnen horen) zijn er duizenden geleidingen.

En wat te denken van die atheïstische, materialistische en nihilistische filosofieprofessor die ooit pathetisch uitriep: 'Indien ik God op straat zou tegenkomen, zou ik hem hardhandig bij zijn jas aanpakken en in zijn gezicht schreeuwen: "God, gij zijt een smeerlap!"'

Philippe Lepers bekijkt, gebruikmakend van een aantal sprekende voorbeelden, wat er aan de hand is in onze cultuur die met haar spirituele traditie soms wat slordig omspringt. Hij doet dat op een elegante manier, zonder te moraliseren en zonder te preken, ook zonder zich aan de ernst van de zaak te onttrekken. Daarin is hij – godzijdank – soms vrij traditioneel, want op een creatieve manier weet hij veel te halen uit Bijbelse toelichtingen. Ook in de wijsgerige reflectie is zoiets verhelderend.

Jacques DE VISSCHER (Sint-Denijs-Westrem)

*

EEN GESCHENKENTIP VOOR OPA-FILOSOFEN

Atkinson S. (red.), *Het grote filosofieboek. Grote ideeën eenvoudig uitgelegd*, uit het Eng. vert. d. Sietsma J., & Zwart J., Amsterdam, Veen Magazines, 2011, 352 pp., € 49,95 ISBN 978 90 8571 405 7

Met het uitgeven en vertalen van *Het grote filosofieboek* beweegt de uitgeverij Veen Magazines zich uiteraard op glad ijs. Wie een boek met als thema een chronologische opsomming van de grote namen uit de geschiedenis van de filosofie uitgeeft, mag zich steevast aan de vraag verwachten naar het argument voor de gemaakte keuze aan filosofen. Het is een verdienste dat de samenstellers van dit boek deze vraag noch vermelden, noch behandelen. Een antwoord op dergelijke vraag is uiteraard onmogelijk. De vraag is echter of de onmogelijkheid om dergelijke vragen te beantwoorden, het opzet van een dergelijk boek als dusdanig verwerpt.

Wie *Het grote filosofieboek* koopt zal geen groots filosofisch werk kopen, maar de recensent die het boek net hierop zou afrekenen, doet flauw. Het boek heeft ook geenszins dergelijke intenties. Uiteraard kun je zoals recensent Stan Verdult opmerken dat met betrekking tot bijvoorbeeld Spinoza het boek een aantal slordigheden vermeldt. Maar het boek daarmee onmiddellijk naar het rijk van De Slegte verwijzen, doet het onrecht aan. Ook met betrekking tot andere filosofen kunnen gelijkaardige opmerkingen gemaakt worden. Ik denk hierbij in het bijzonder aan Fichte. Maar allicht zou elk van ons, gezien de korte besprekingen van elke filosoof, vanuit zijn eigen dada wel een opmerking kunnen maken. Bovendien, ook over de zogenaamde grote filosofische werken kan iets opgemerkt worden. Waarom zou de discussie over Kant, Marx, Quine, et cetera anders tot op vandaag voortduren?

Vanuit de opzet tot het brengen van een duidelijk kort en gebald overzicht van de geschiedenis van de filosofie vind ik dit boek geslaagd. De vormgeving van het boek is prima, er is een goed en aangenaam evenwicht gevonden tussen fotomateriaal en tekst.